

Ridder Vise og Jomfru Bur

- Joakim Skovgaard og folkevisen

6.-8. klasse

SKOVGAARD MUSEET

Indhold

Lærervejledning.....	3
Introduktion til Joakim Skovgaard og folkevisen.....	4
<i>Jomfru i Fugleham</i>	5
<i>Ridder i Hjorte ham</i>	6
Opgaver til Dansk.....	7
Opgaver til Historie.....	8
Opgaver til Billedkunst.....	9
Supplerende læsning til dansk.....	10
Supplerende læsning til historie.....	11-12

Forside: Joakim Skovgaard, *Jomfru i Fugleham*, 1920-26. Gobelin fra Christiansborg.
Foto: Tage Hartmann

Lærervejledning

Dette undervisningsmateriale indeholder opgaver til temaet folkeviser og er tilrettelagt efter fagene historie, dansk og billedkunst. Opgaverne tager udgangspunkt i kanonpunktet folkeviser og breder sig herefter ud på de enkelte fags trinmål for eleverne i 6.-8. klasse. Materialet opfordrer til tværfaglige samarbejder, men kan også bruges uafhængigt af de andre fag.

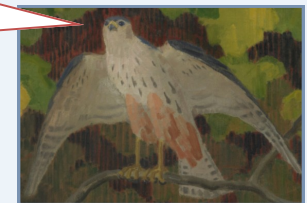
I materialets opgaver inddrager vi folkeviserillustrationer af Joakim Skovgaard som en måde, at åbne folkeviserne op på og forklare handlingen. Billederne er derudover et naturligt springbræt til de temaer, der bliver gennemgået i forbindelse med folkeviserne. De udvalgte folkeviser er illustreret af kunstneren Joakim Skovgaard i forbindelse med udsmykningsopgaver på Københavns Rådhus og Christiansborg i perioden 1917-1930. Hans folkevisemotiver tilbyder lette indgange til de ellers svært forståelige folkeviser og åbner samtidig op for emner som danskhed, nationalånd, genrer, forvandlinger i litteraturen og malerstilen symbolisme.

Læs mere om Joakim Skovgaard og hans værker på museets hjemmeside **www.skovgaardmuseet.dk**

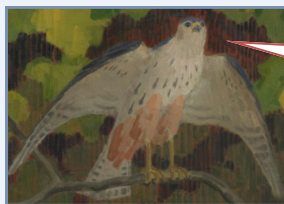
Vi starter ud med en kort introduktion til Joakim Skovgaard og hans folkevisemotiver, for at give et indblik i undervisningsmaterialets omdrejningspunkt og forberede eleverne på arbejdet med folkeviserne. Dernæst følger folkeviserne med gloser indsat, hvor det er ment nødvendigt. Elever og underviser behøver ikke forstå meningen bag samtlige ord, så længe meningen med de enkelte vers står klart.

Opgaverne består af en række spørgsmål relateret til tekst- og billedanalyse beregnet til gruppearbejde og en enkelt elevopgave til elevernes selvstændige hjemmearbejde. Det overordnede tema for opgaverne er bestemt ud fra det enkelte fag og viser de forskellige vinkler, man kan ligge på Skovgaards folkevisemotiver. Spørgsmålenes sværhedsgrad og niveau er fastsat efter klassetrin. På museets hjemmeside findes gode værktøjer til billedanalyse og arbejdet med folkeviser, som kan bruges i forbindelse med opgaverne.

Lad os komme
i gang!

Joakim Skovgaard og Folkevisen

Joakim syntes folkeviser var fantastiske.. Jeg tror også du bliver et helt tosset med dem. Især den om mig.

Folkeviser blev oprindeligt sunget som underholdning i middelalderens Danmark, hvor de fine damer skrev dem ned i deres poesibøger, de såkaldte hjertebøger. I tiden efter middelalderen blev viserne efterhånden glemt i takt med at de gik ud af brug, men de fik et comeback i 1800-tallet. Efter mange, hårde krige mod tyskerne i midten af 1800-tallet, samlede danskerne sig som nation og dannede en hård front mod alt der ikke var dansk. Folkeviser blev fremhævet og dyrket som en del af den stolte danske arv. Folkemindeforskeren Svend Grundtvig indsamlede visers fra alle egne af landet og udgav flere bind med Danmarks folkeviser. Kunstnere som Joakim Skovgaard blev inspirerede af denne kærlighed til fædrelandet og malede alt fra gravhøje til folkevisemotiver.

Folkeviser bliver delt ind i trylleviser, ridderviser, historiske visers og kæmpeviser. Trylleviser handler om noget overnaturligt eller magisk, ridderviser handler om riddere, historiske visers handler om historiske begivenheder og kæmpeviser handler om gamle sagn.

Joakim Skovgaard stod bag en hel serie af folkeviser-illustrationer til Københavns Rådhus og Christiansborg. Det er herfra *Jomfru i Fugleham* og *Ridder i Hjorte-ham* stammer. Det er to eksempler på trylleviser, hvor der sker noget overnaturligt i form af en forvandling eller forklædning. Jomfruen er forhekset til at være i fugleham, dvs. hun er forvandlet til en nattergal, mens ridderen har taget et ham på og forklædt sig som hjort.

Det overnaturlige element i trylleviserne minder lidt om stemningen i eventyr. Men folkeviserne er skrevet som sange på vers, så de har mere til fælles med digte. Hovedpersonerne er ofte riddere og jomfruer; riddere kan være enten helte eller skurke, mens jomfruer for det meste er heltinder eller jomfruer i nød.

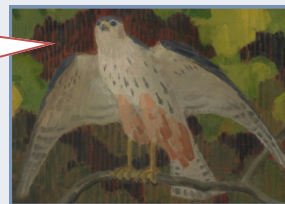
Folkeviser kan være en svær genre at læse og forstå, da de er skrevet på gammelt dansk. Sproget har udviklet sig meget siden og flere ord er gået ud af sproget eller blevet erstattet af andre ord. Men de historier, som folkeviserne fortæller, er stadig aktuelle i dag. Det er fordi, de handler om kærlighed, forførelse, ondskab, hævn, løgnagtighed og listighed. Det er centrale temaer, som går igen i alt fra Disney-film til H.C. Andersens eventyr. Det er derfor Joakim Skovgaard var helt vild med folkeviserne og det håber vi også du bliver.

Jomfru i Fugleham

Jomfru i Fugleham DgF 56 C, Aabenhus pp. 185-87

(Vers 2, 4, 6 og 14 er udeladt for at præsentere en mere overskuelig version af visen)

Jomfru i Fugleham.
Den handler kun
om mig.

1. Jeg ved vel hvor en skov hun **stander**, **stander**: bor
Hun står for **uden under fjord**; **uden under fjord**:
Der gror inde de **fejreste** træ, ved f jorden
Som nogen mand har hørt. **fejreste**: smukkeste
Så vinder en svend sin jomfru.

3. Der **spiller** inde hjorte og hinde, **spiller**: leger
Og andre dyr så skønne;
Der synger så liden en nattergal
Udi en lind så grøn.

5. Did red Nilas Erlandssøn,
Så såre da mon han **lange**; **lange**: længtes
Der var han i dage tre,
Han kunne ikke fuglen fange.

7. Han satte **snaren** på alle de stier, **snaren**: fælden
Som fuglen var vant at **gange**; **gange**: gå
Den fugl var i sine øjne så **snar**, **snar**: hurtig
Han kunne hende ikke fange.

8. Han tog øksen i sin hånd,
Han ville det træ nederfælde;
Der kom den mand, der skoven **åtte**, **åtte**: ejede
Han skød sit **skafte** imellem. **skafte**: spyd

9."Hugger du neder min fædrene skov,
Og gør du mig den **vælde**,
Jeg lover dig, Nilas Elandssøn,
Så dyrt skal du det **gælde**." **vælde**: vold
gælde: koste dig

10. Det da **mælte** den skønne jomfru,
Hun stod på højen tinde;
"Ungersvend, vil du **lyde** på mit råd,
Da skal du fuglen vinde. **mælte**: talte
lyde: følge

11. Hør du favren ungersvend,
Og vil du lyde mit råd:
Du får ikke af vilden fugl,
Uden du har **tammen brad**." **tammen**: slagtet
brad: råt kød

12. Han skar braden af sit bryst,
Han hængte det på lindekvist,
Hun flagred med sine vinger,
hun **lod vel om**
Fuldt ondt var braden at miste. **lod vel om**:
synes godt om

13. Det var da den liden nattergal,
Hun fik den blodige brad;
Så blev hun til den skønneste jomfru,
Der måtte på jorden gå.

15. Ridderen tog hende i sin arm,
Klapped hende ved hviden kind
"Sig mig, allerkæreste min,
Hvem voldte sorgen din?"

16. "Jeg sad over min faders bord,
Jeg legte med roser og liljer;
Min stifmoder kom der gangende frem
Der var ikke med hendes **minde**. **minde**:
tilladelse

17. Så skabte hun mig til
en liden nattergal,
Bad mig ad skoven flyve;
Mine syv møer i **ulvelige**, **ulvelige**:
ulveskikkel-
se, forvand-
let til ulve
Bad, de skulle fuglen rive."

18. Jomfruen under linden stod,
Slog ud sit favre hår;
Der kom løbende hendes tjenestemøer,
Som før i ulvelige var.

19. Nu har Nilas Erlandssøn
Forsvunden både angst og harm;
Nu sover han så gladelig
Udi den jomfru hendes arm.
Så vinder en svend sin jomfru.

Ridder i Hjorteham

Ridder i Hjorteham DgF 67, Ernst von der Recke pp. 254-257

(Vers 3, 4, 5, 6, 10, 14 og 17 er udeladt for at præsentere en mere overskuelig version af visen)

Ham Hr. Lave er en skidt karl. Godt Aase ikke falder for hans spil.

1. Hr. Lave boer sig ude ved Aa,
Han kan baade seile og roe;
Han lokker saa mangen stolt Jomfru,
Han **giver dem løse Tro**.

Drømt haver Svenden om Jomfruen al den Nat.

Giver løse tro: lyver, snyder

2. Det var Herre Lave,
Han taler til Svende to:
"I skulle mig stolt Aaselille
Med **favren Tale** faae!"

favren tale: smukke ord

7. Hjem da kom de Svende to,
De sagde deres Herre saa:
"Ikke kunne vi stolt Aaselille
Med favren Tale faae.

8. "Kunne I ikke stolt Aaselille
Med favren Tale faae,
Da skal jeg fare i min Hjorteham,
Saa vel skal jeg hende naee!"

9. Det var Herre Lave,
Han drager i Hjorteham;
Spilled han alt så svigefuld
For Jomfruens **Bure** fram

spilled: sprang,
Bure: værelse

11. Det var Jomfru Aaselille,
Hun ud af vinduet saae:
"**Hveden** er os den vilde Hjort,
Der spiller udi vor Gaard?"

Hveden: hvem

12. Han spilled op, han spille ned
Han spilled ud mod de Skove;
Efter **ganger** Jomfru Aaselil
Med sin **Rakker** i Tove

ganger: går
rakker: hunde

13. Efter ganger Jomfru Aaselil
Hun lokker med hviden Hand:
"Give det gud i Himmerig,
At Hjorten, du **varst** tam!"

varst: vil være

15. Det var Herre Lave,
Han **skjød** sin Hjorteham:
"Saa Mænd ved, Jomfru Aaselille,
Og nu er Hjorten tam!"

skjød: smed

16. Alt stod Jomfru Aaselille
Og tænkte hun ved sig:
"Gud sende mig nu snilde Raad
Og skille mig snart ved dig!"

18. "Jeg var mig saa liden,
Min Fader satte Guld i Jord,
Neden for den Vindebro,
Fuld vel da veed jeg hvor.

19. "Kunde jeg faae det røde Guld
Den Stund, det jeg er Mø,
Alle de Børn, vi sammen faaer,
De skulle ikke fattig døe!"

20. Han hug i den haarde **Hald**,
Han grov i det haarde Ler:
Det er **fuld ondt** at grave op
Guld,
Som Guld kom aldrig ner.

Hald: bakke
fuld ondt: hårdt

som guld kom aldrig ner: som aldrig er gravet ned

21. Den Jomfru saae sig vidt omkring,
Hun var da ikke sen:
Hun løb til sit eget Bur;
Den Ridder han stod igjen:

22. "**Stat ude** Herre Lave,
Du hav fuld ond en Nat:
Du haver nu **borte** det Dyr i dag,
Du ikke kan fange brat!"
Drømt haver Svenden om Jomfruen al den Nat.

stat ude: bliv ude

borte: mistet

Forvandlinger i folkevisen

Dansk 6.-8. klasse

- ♦ Lav et handlingsreferat af *Jomfru i Fugleham*. Del handlingen op i etaper.
- ♦ Beskriv konflikten i visen. Hvad er problemet og hvordan løses det?
- ♦ Beskriv Nilaus Erlandssøn, jomfruen og deres forhold til hinanden.
- ♦ Hvilke forvandlinger sker der i folkevisen?
- ♦ Hvad er den underliggende morale eller mening med folkevisen? Hvorfor skal ridderen skære noget af sit kød af til jomfruen?
- ♦ Se på folkevisemotivet til højre. Hvordan har Joakim Skovgaard valgt at illustrere folkevisen? Snak om farver, beskæring og stemning i billedet. Hvordan er stemningen i maleriet i forhold til folkevisen, I har læst?
- ♦ **Supplerende opgave:**
Sammenlign med uddrag fra Stephenie Meyers *Nymåne* på side 10. Den fortæller ligesom folkevisen om forvandlinger – men hvilke forskelle er der i genre, ordvalg, stil og formål med forvandlingen?
- ♦ Elevopgave: Skriv en novelle inspireret af folkevisen eller maleriet. I din historie skal der indgå en forvandling.

Suk! Min ridder er helt nede på knæ. Tænk at han giver mig et stykke af sig selv—det er virkelig ægte kærlighed.

Joakim Skovgaard, *Ridderen i Hjorteheim*, 1918.

Olie på lærred, 47 x 59 cm. Skovgaard Museet

Det danske folks viser

Historie 6.-8. klasse

- ♦ Lav resumé af *Ridder i Hjorteham*. Hvilke personer er med, hvad sker der, hvad er problemet og hvordan løses det?
- ♦ Se godt på illustrationen, der hører til folkevisen. Hvordan har Joakim Skovgaard valgt at illustrere visen. Skriv jeres opfattelse af illustrationen ned i stikord.
- ♦ Kunstneren Joakim Skovgaard malede motiver fra folkeviser i slutningen af 1800-tallet og starten af 1900-tallet. Det var en periode fyldt med hårde nederlag til tyskerne og store tab af landområder. Danmark blev mindre, men mere samlet som nation. Folk kunne samle sig om en kærlighed til Danmark og den glørværdige fælles fortid, samt et had til tyskere og alt tysk. Hvorfor tror I at Joakim Skovgaard malede motiver fra folkeviser i netop denne periode?
- ♦ Hvad er det, der gør folkeviser til noget specielt dansk? Kender I til noget, der minder om folkeviser? Snak om hvad, der er rigtig dansk og hvad, der gør noget dansk. Hvad gør vikingerne, Den lille havfrue eller folkeviser til noget rigtig dansk?

Supplerende opgave:

- ♦ Læs teksten om perioden på side 11-12. Snak om teksten i forbindelse med emnerne danskhed og Joakim Skovgaards folkevisemalerier.

- ♦ Elevopgave: Skriv en artikel om danskhed i dag. Hvad kendetegner en dansker og hvordan bliver man rigtig dansk?

Jeg er en rigtig dansk jomfru.
Og en rigtig dansk fugl. Faktisk må
jeg være dobbelt så dansk som alle
andre.

Joakim Skovgaard, *Ridderen i Hjorteham*, 1918.

Olie på lærred, 47 x 59 cm. Skovgaard Museet

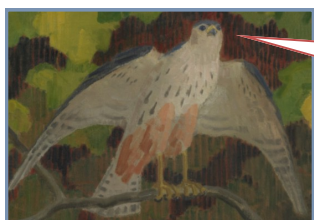
Joakim Skovgaard, *Jomfru Elselil*, 1925-29.

Olie på lærred, 100 x 106 cm. Skovgaard Museet

Joakim Skovgaards folkevisemotiver

Billedkunst 6.-8. klasse

- ♦ Lav en billedanalyse af *Ridder i Hjorteham*. Vurder beskæring, farvevalg, lys, stil og opbygning.
- ♦ Hvordan har Joakim Skovgaard valgt at illustrere folkevisen? Hvilket øjeblik eller scene er valgt? Hvor meget fylder personerne i billedet? Hvilket perspektiv er der brugt? Hvordan bruger han lys og mørke? Er det som et foto eller mere som en tegnefilm?
- ♦ Joakim Skovgaard malede i anden halvdel af 1800-tallet og starten af 1900-tallet i en stil kaldet symbolisme, hvor det smukke og romantiske blev foretrukket frem for det realistiske. Snak om *Ridder i Hjorteham* i forbindelse med maleriets datering. Kan man se en særlig stil? Hvordan er naturen f.eks. malet i forhold til hvordan det ser ud i virkeligheden?
- ♦ **Supplerende opgave:**
Se på Joakim Skovgaards maleri af Adam og Eva i paradiset. Kan I se en fælles stil i forhold til *Ridderen i Hjorteham* eller er der forskelle?
- ♦ Elevopgave: Lav dit eget folkevisemotiv—du må selv vælge om det skal være en tegning, et maleri eller en collage.

Jeg synes selv at jeg er malet ret flot. Som et glansbillede eller som en drøm. Jeg er i hvert fald ret pæn.

Joakim Skovgaard, *Ridderen i Hjorteham*, 1918.

Olie på lærred, 47 x 59 cm. Skovgaard Museet

Joakim Skovgaard, *Slangen frister Eva*, 1902.

Olie på lærred. 85 x 111 cm. Skovgaard Museet

Stephenie Meyer: Nymåne, Forlaget Carlsen, København, 2009,
Uddrag fra kapitel 14 ,pp. 352-354

14. Familie

Jeg puttede mig helt tæt ind til Jacob, mens jeg scannede skoven for at få øje på de andre varulve. Da de dukkede op mellem træerne med lange, smidige skridt, var de slet ikke, som jeg havde regnet med. Jeg havde bare ikke kunnet slippe tanken om de enorme ulve. Men de var jo ikke andet end fire meget store, halvnøgne drenge. Igen mindede de mig om brødre, firlinger. Det var noget med den måde, de bevægede sig på, den måde, de helt synkront gik ud på vejen og stillede sig foran os. Det var deres lange, markerede muskler under samme rødbrune hud, det samme korte, sorte hår og den måde, deres ansigtsudtryk skiftede i præcis samme øjeblik. Først var de nysgerrige og forsigtige. Men da de så mig der, halvt gemt ved siden af Jacob, blev de alle sammen rasende på en gang.

Sam var stadig den højeste, selvom Jacob var tæt på at være lige så høj. Sam talte ikke helt med som en dreng. Hans ansigt så ældre ud—det var ikke rynket og gammelt, det virkede bare mere modent på grund af den tålmodighed, der lå over ham. "Hvad er det, du har gjort, Jacob?" forlangte han at få at vide. En af de andre, en, jeg ikke kunne genkende—Jared eller Paul—skubbede sig frem foran Sam, inden Jacob kunne nå at svare. "Hvorfor kan du ikke bare følge reglerne, Jacob?" råbte han og slog hænderne opad i en hurtig, bebrejdende bevægelse. "Hvad fanden tænker du på?" Er hun vigtigere end alt andet—vigtigere end stammen? Og at folk bliver slået ihjel?"

"Hun kan hjælpe os," sagde Jacob stille. "Hjælpe os!" vrængede den vrede dreng råbende. Hans arme begyndte at ryste. "Helt sikkert! Jeg er sikker på, at blodiglernes største fan er vild efter at hjælpe os!" "Tal ordentligt om Bella!" råbte Jacob tilbage, vred over drengens ord. En rystelse løb igennem den anden drengs krop, hen over skuldrene og ned ad ryggen. "Paul! Rolig!" beordrede Sam. Paul rystede hovedet frem og tilbage, ikke fordi han

skammede sig, men fordi han forsøgte at koncentrere sig. "Helt ærligt, Paul, " brummede en af de andre drenge, sikkert Jared. "Styr dig lige."

Paul drejede hovedet i Jareds retning, og hans overlæbe træk sig hånligt tilbage. Så kiggede han på mig i stedet for. Jacob trådte et skridt frem, så han stod foran mig. Det var dråben. "Du ... beskytter jo *hende*!" råbte Paul forfærdet. Endnu en rystelse, en krampetrækning sitrede gennem hans krop. Han lagde hovedet bagover, og en dyb snerren hvislede ud igennem hans sammenbidte tænder. "Paul!" råbte Sam og Jacob på samme tid. Det så ud, som om Paul faldt forover i voldsomme ryster. Halvvejs mod jorden var der en høj lyd—som om noget blev flået i stykker—og så sprængtes drengen.

Mørk, sølvfarvet pels voksede ud på hans krop og smeltede sammen til en skikkelse, der var fem gange så stor som ham—en enorm, sammenkrøbet skikkelse, klar til at angribe. Ulvens overlæbe trak sig tilbage over tænderne, og endnu en snerren rullede i hans gigantiske bryst. Han stirrede på mig med rasende, mørke øjne. I samme sekund løb Jacob over vejen, direkte mod uhyret. "Jacob!" skreg jeg. Midt på vejen løb en voldsom rystelse igennem Jacobs krop. Han sprang frem og dykkede med hovedet først ud i den tomme luft. Og med den samme flænsende lyd sprængtes Jacob også. Han blev sprængt ud af sin hud—sorte og hvide stoflaser blev kastet op i luften. Det hele gik så hurtigt, at jeg ville have misset forvandlingen, hvis jeg var kommet til at blinke. Det ene øjeblik var det Jacob, der kastede sig ud i den tomme luft, og så var det pludselig en enorm, rødbrun ulv—så enorm, at jeg ikke fattede, hvordan alt det kunne være inde i Jacob—der angreb det sølvfarvede uhyre.

Jens Aage Poulsen: HIT MED HISTORIEN, Grundbog til 9. klasse, Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag, København, 2007, uddrag fra pp. 25-27

Sådan er danskerne!

I sidste halvdel af 1800-tallet havde de fleste i Danmark en mening om, hvordan en dansker var, og hvad der var typisk dansk. Det havde de lært i skolen, fra taler, udstillinger og ikke mindst fra de mange fædrelandssange, der blev skrevet i perioden. De fleste af tidens fædrelandssange fortalte noget om:

- den danske natur, klimaet og landskabet
- Danmarks historie
- det danske folk, dets sprog, adfærd, holdning og indstilling

Det bakkede land med bøgeskove vekslede med dyrkede marker og øer omgivet af strand og vand blev ofte beskrevet i fædrelandssangene. Det samme gjorde blæsten, der "går frisk over Limfjordens vande" og andre områder i landet. Fra historien var det som regel vikingetiden eller tiden før, der blev fremhævet. Dvs. perioder, som blev betragtet som Danmarks storhedstid. Den nyere tids historie var ikke værd at synge om, for "nu du kaldes svag", som H.C. Andersen konstaterede i den populære fædrelandssang *I Danmark er jeg født*. Danskerne, der blev skildret i fædrelandssangene, levede som regel et jævnt, nøjsomt og flittigt liv på landet. Bondebefolkningen var en væsentlig del af de "ædle kvinder, skønne møer og mænd og raske svenne", der levede i Danmark. Bonden, "som pløjer danske lande", optrådte i mange sange. Sproget blev også fremhævet som det vigtigste, der karakteriserede danskerne. "Du danske sprog, du er min moders stemme, så sødt velsignet du mit hjerte når." Danskerne blev fremstillet som et fredeligt folk. Det skulle Danmarks fjender dog ikke tage fejl af. Hvis de skulle finde på at angribe, ville alle danske mænd tappert forsvare

kongen, landet og folket. Og over det hele var Gud, der "skærmede (beskyttede) Danmarks rige, Danmarks konge, folk og land!" som en fædrelandssang fortalte.

Balladen om Slesvig

I 1848 gjorde slesvig-holstenerne oprør. Den danske konge gav hæren ordre til at nedkæmpe oprøret, og den såkaldte Treårskrig var i gang. Men Preussen hjalp slesvig-holstenerne. Den danske hær blev trængt langt op i Jylland. Rusland og Storbritannien ville ikke have, at Preussen fik for meget magt. Derfor truede de med at angribe, hvis ikke Preussen trak sig ud af Danmark og Slesvig. Det skete, og nu lykkedes det for den danske hær at overvinde oprørerne. Mange opfattede den danske sejr, som om de tapre danske soldater havde vundet over Preussens veludrustede hær. Det fik den danske nationalfølelse til at blomstre.

I 1864 kom det til en ny krig. Denne gang mod Preussen og Østrig. Preusserne og østrigerne besatte Jylland, og regeringen måtte slutte fred. Resultatet blev tabet af begge hertugdømmer. Nederlaget forstærkede den danske nationalfølelse. Den kom bl.a. til udtryk i malerier.

Birgit Knudsen & Carl Erik Andresen: Mellem fortid og fremtid— Riget og nationen, Alinea, København, 2004, uddrag fra pp. 28-29

Dansk nationalfølelse

De værdier og holdninger, der bliver forbundet med at være dansk opstod i 1800-tallet. Efter krigene i 1848-1950 og især efter nederlaget i 1864 blev danskerne optaget af alt, hvad der var dansk og værnede om danske værdier og holdninger.

Treårskrigen 1848-50 var en krig, hvor oprørerne blev hjulpet af Tyskland, og dansk nationalfølelse blev derfor i endnu højere grad præget af at være imod alt, hvad der var tysk. Det blev endnu værre nogle år senere da Danmark, efter nederlaget i krigen 1864, måtte afstå Sønderjylland og Holsten til Tyskland. Den nationale holdning slog så stærkt igennem, at det i dag er svært at forestille sig, at danskerne ikke altid har følt et fællesskab om danske værdier. Efterhånden var det også blevet meningsfyldt at tale om et dansk fællesskab. Det vigtigste var det danske sprog og uviljen eller hadet til det tyske.

Efter 1864 kunne alle kongens undersåtter tale dansk. Danmark var faktisk det land i Europa, der havde færrest indbyggere med en anden nationalitet. Skolen har spillet en stor rolle i dannelsen af danskheden. Eleverne lærte dels at læse og skrive, dels holde af Danmark ved at lære Danmarks historie. Historien handlede om, at danskerne havde klaret sig imod angel-sakserne i vikingetiden, mod de tyske købmænd fra Hansestæderne og de holstenske grever i middelalderen, mod svenskerne i alle de mange krige om unionen, og mod englænderne en kort overgang fra 1801-1814 og derefter mod tyskerne i krigene fra 1848-1850 og i 1864.

Jens Aage Poulsen: HIT MED HISTORIEN, Grundbog til 9. klasse, Den Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag, København, 2007, uddrag fra pp. 22-24

Nationalisme

I 1700-tallet blev begrebet *nation* almindeligt. Det betegnede en gruppe mennesker, som følte sig beslægtet eller knyttet til hinanden gennem fælles sprog, historie og kultur. Det havde en stamme under ledelse af en høvdingeslægt også gjort. Men en nation var meget større og bestod af et folk, fx danskerne. I hver af Europas enevældige stater var der som regel flere nationer. I kejserriget Østrig var der 10-20 nationer. I Danmark var der nordmænd, danskere, tyskere, islændinge, færingere og grønlandere. I løbet af 1800-tallet styrkedes *nationalismen*, dvs. forestillingen om, at nationen var det vigtigste fællesskab og det, der gav det enkelte menneske en identitet. Mange mente, at det ville være bedst, hvis hver nation fik sit eget land, dvs. en *nationalstat*. Hvis ideen skulle føres ud i livet, måtte alle grænser i Europa ændres. I 1814 måtte den danske konge afgive Norge til Sverige. Danmark bestod nu af kongeriget, hertugdømmerne Slesvig og Holsten samt det lille tyske hertugdømme Lauenburg. Danmark var blevet mindre. Måske derfor blev nationalfølelsen større. Der blev digtet sange til fædrelandet og folket. I 1844 blev *Der er et yndigt land* kåret som Danmarks nationalsang. Folk begyndte at bruge flaget, Dannebrog, ved fødselsdage og andre festlige lejligheder.

I 1864 overtog Preussen og Østrig hertugdømmerne Slesvig og Holsten og dermed rigets tyske befolkningsgruppe. Arealmæssigt var Danmark et meget lille land. Til gengæld boede der kun danskere i landet. Det betød, at der kom yderligere skub i opbygningen af en stærk national identitet.